

KLINICKÉ PROSTREDIE VO VZDELÁVANÍ SESTIER

KONCEPTUÁLNE, METODOLOGICKÉ, ORGANIZAČNÉ ASPEKTY

Elena Gurková, FZO PU v Prešove

Katarína Žiaková, JLF UK v Martine

Zdena Mikšová, FZV UP v Olomouci

Projekt KEGA Hodnotenie klinického prostredia v pregraduálnom vzdelávaní sestier (016PU-4/2015)

CIELE SYMPOZIA

- **Terminologické aspekty** - vymedzenie pojmov v zabezpečovaní klinickej výučby – mentoring, klinická supervízia, preceptor, tútor, supervidované učenie, reflektívna prax
 - **Metodologické aspekty** – nástroje hodnotenia klinického prostredia
 - **Organizačné aspekty**- vymedzenie rolí a kompetencií, modely klinickej výučby, faktory ovplyvňujúce efektívnosť klinickej výučby v ošetrovatelstve
-

CIELE SYMPOZIA

Prezentácia výskumných výsledkov

- Prehľad štúdií
- Vlastné empirické zistenia

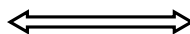
Prezentácia modelov klinickej výučby

- Organizačné aspekty
- Inovácie, projekty, evaluácia

MODEL KLINICKEJ VÝUČBY

ZMLUVNÉ
VZŤAHY

Zdravotnícka organizácia
(zdravotnícke zariadenie)

Vzdelávacia inštitúcia

PROCES
UČENIA

Pred začiatkom
klinickej výučby

Začiatok

Aktuálny proces

Hodnotenie

Posúdenie

Všeobecný úvod

Stratégia, metódy
výučby

Hodnotenie
študentov,
prostredia

Plánovanie

Individuálna
inštruktáž

Mentoring,
vedenie

Identifikácia
potrieb učenia

Priebežné
hodnotenie

HODNOTENIE

Proces hodnotenia a adaptácie

Projekt KEGA

Aktivizujúce workshopy

- zlepšovanie klinického prostredia

Stres a jeho zvládanie v rámci klinickej výučby

- zdroje/prejavy stresu a jeho zvládanie v klinickej výučbe
- podporné supervízie

Hodnotenie klinického prostredia vo vzdelávaní sestier (016PU-4/2015)

Klinická supervízia, mentoring

- terminologické vymedzenie
- modely supervízie a hodnotenie klinického prostredia

Metódy hodnotenia

- testovanie škál
sumatívneho hodnotenia
(interrater reliabilita)

1.

2.

3.

4.

TERMINOLOGICKÁ KONFÚZIA

- pomenovanie rolí, procesu, metód vedenia študentov
- prevzatie a preklad anglických pojmov
- pojmové ekvivalenty v slovenskom, českom jazyku,
- významová diferenciacia v kontexte pregraduálneho vzdelávania sestier?

NOVÉ A STARÉ KONCEPTY?

KONTEXT PRAXE VS. VZDELÁVANIA?

- Mentor – Mentorstvo – Mentoring
- Supervízor – Supervízia
- Tútor – Tútorstvo
- Kouč – Koučing – Koučovanie
- Preceptor – Preceptorovanie
- Klinický učiteľ

- **Kontext**
(vzdelávací vs. pracovný)
- **Kultúra**
(špecifiká krajín EU/USA/AU)
- **Vzdelanie**
(špecifiká prípravy, certifikácia)
- **Kompetencie, zodpovednosť**

KLINICKÁ SUPERVÍZIA

- podporný mechanizmus pre profesionálov z praxe, v rámci ktorého môžu zdieľať klinické, organizačné, emocionálne pracovné skúsenosti v bezpečnom prostredí s cieľom zlepšenia ich odborných vedomostí a zručností
 - na prax zameraný profesionálny vzťah v rámci ktorého dochádza ku reflexii vlastnej práce prostredníctvom supervízora
 - výmena skúseností medzi profesionálmi z praxe zameraná na podporu ich odborných zručností
 - proces umožňujúci profesionálom prostredníctvom druhej osoby získať nový pohľad na svoju prácu, na vlastné reakcie spojené s prácou
 - forma učenia, bezpečný priestor pre reflexiu, efektívna metóda pre profesijný rast
-

ZAMERANIE KLINICKEJ SUPERVÍZIE

- **Administratívny, riadiaci, organizačný aspekt** – organizácie práce, zavádzanie nových metodík, štandardov kvality v organizácii, ujasnenie si hraníc, pravidiel – prostredníctvom usmernenia pracovníkov, konfrontácie, podpory kritickej reflexie vzťahujúcej sa na systém a participácie pracovníkov na riadení kvality
- **Vzdelávací aspekt** – zlepšenie pracovných kompetencií, riešenie konkrétnych problémov, situácií, sebareflektujúce učenie – **mentorstvo**
- **Podporný aspekt** – citlivé sprevádzanie, práca s emóciami, podpora pri prekonávaní prekážok, podpora pocitu bezpečia pre účinnú reflexiu a sebareflexiu

VZDELÁVACIA SUPERVÍZIA

- nadhľad nad procesom učenia, nejde o výučbu
 - vedie ku formulovaniu individuálnych cieľov učenia
 - vychádza z vlastnej praxe študenta, z jeho skúseností a potrieb
 - opiera sa o konkrétny študijný plán, kompetencie
 - reflexia prekážok v učení s cieľom dosiahnutia pracovnej kompetencie
 - kontrakt supervízor – organizácia – supervidovaný
-

SUPERVÍZIA V PREGRADUÁLNEJ PRÍPRAVE

- klinická vs. školská supervízia
- zamestnanec vzdelávacej inštitúcie, resp. externý supervízor
- poskytovaná vo vzdelávacej inštitúcii študentom/pedagógom
- akreditovaný kurz supervízie sústavného/celoživotného vzdelávania poskytovaný akreditovanými inštitúciami (REMEDIUM, ASSP)
- súčasť kurikúl (individuálne, skupinové supervízie)

MENTOR KLINICKEJ PRAXE

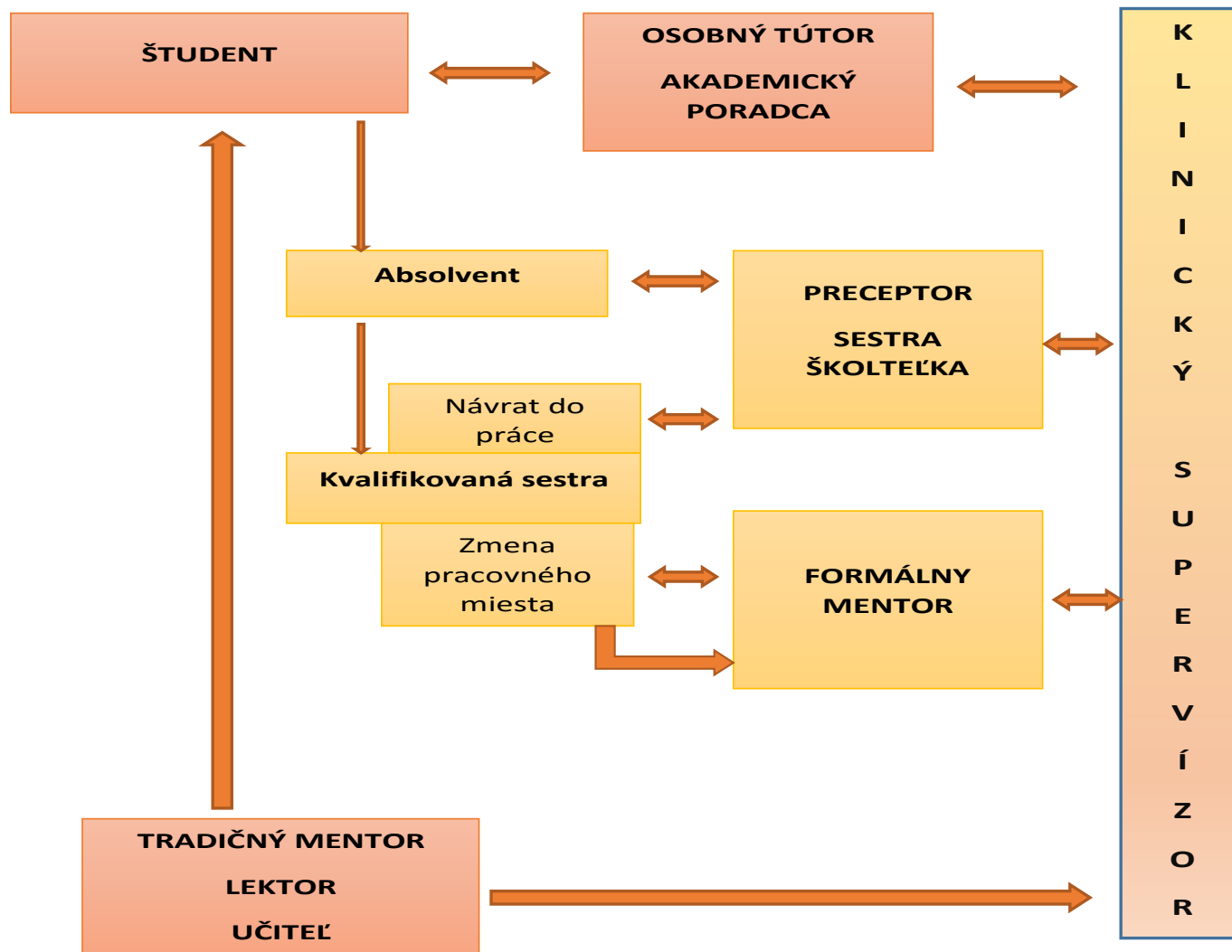
- vedenie, podpora a hodnotenie študentov, mentorstvo subkoncept supervízie (**osobný supervízor študenta**)
- nejednotnosť v rámci krajín EU (Dobrowolska et al., 2016; Saarikoski et al., 2013)
- zamestnávateľ, kompetencie, zodpovednosť, odborná príprava, roky praxe (1-5 rokov),
- zamestnanec vzdelávacej inštitúcie a/alebo klinického pracoviska ZZ,
- akreditovaný kurz sústavného/celoživotného vzdelávania, integrácia v II. stupni vzdelávania

Dobrowolska et al., 2016; Saarikoski et al., 2013

UČITEĽ KLINICKEJ PRAXE

- zamestnanec vzdelávacej inštitúcie a/alebo klinického pracoviska ZZ,
- akademické vzdelanie, pedagogická príprava,
- koordinátor klinickej praxe, lektor, akademický tútor,
- tendencia od vedenia praxe ku koordinácii (študent-mentor-pedagóg).

PREGRADUÁLNE VZDELÁVANIE

4.

[illegible]

KLINICKÉ PROSTREDIE VO VÝSKUME

- **Prostredie ako špecifický stresor** (Sheu et al., 2002; Melo et al., 2010; Melincavage, 2013)
prejavy stresu, kopingové stratégie (zvládanie úzkosti z výkonov) –
reflektívna prax
 - **Psychosociálne aspekty prostredia: vzťahy - osobný rast – zmena**
(Chan, 2001; 2002, Midgley, 2006)
individualizácia prístupu, zameranosť na úlohy, odborný rast
 - **Organizačné faktory** (Saarikoski et al., 2002; 2007; 2008; 2013; Warne et al., 2010, Antohe et al., 2015)
efektívnosť modelov, štýlu vedenia, tutorstva, supervízneho vzťahu –
revízia modelov
-

KLINICKÉ PROSTREDIE AKO ŠPECIFICKÝ STRESOR

- **Zdroje stresu**
- **Možnosti ich ovplyvnenia**
- **Implikácie pre organizáciu
klinickej výučby**

ZDROJE STRESU A JEHO ZVLÁDANIE V RÁMCI KLINICKEJ VÝUČBY

- **Aspekty socializácie** – vzťahy so sestrami, lekármi, postoje personálu, začlenenie do tímu
 - **Odbornosť, kompetencie** – neodbornosť, neprimeranosť, nedostatočnosť
 - **Hodnotenie** – vzťah s učiteľom, mentorom, očakávania
 - **Dôsledky** – poškodenie pacienta
 - **Kritické situácie** – záťaž, náhle situácie, smrť pacienta
-

PREZENTÁCIA PILOTNEJ ŠTÚDIE

- **Ciele** - identifikácia stresorov a copingových stratégií u študentov ošetrovateľstva
 - **Súbor** - študenti 2. a 3. ročníka, súvislá klinická prax
 - **Metodika** - Perceived Stress Scale; Coping Behavior Inventory (Sheu et al., 2002)
-

ZDROJE STRESU POČAS KLINICKEJ PRAXE

PREMENNÁ	Priemer	SD
Zdroje stresu		
Nedostatok vedomosti a zručnosti	2,09	0,62
Pridelené úlohy a pracovná záťaž	1,92	0,67
Poskytovanie starostlivosti	1,68	0,62
Klinické prostredie	1,72	0,71
Hodnotenie učiteľa a personálu	2,08	0,69
Vzťahy so spolužiakmi, rovesníkmi	1,39	0,86

STRATÉGIE ZVLÁDANIA STRESU

PREMENNÁ	Využívanie	Efektivita
	M (SD)	M (SD)
Odpútanie, presunutie pozornosti	2,07 (0,84)	2,18 (0,87)
Optimistický pohľad	2,25 (0,69)	2,18 (0,77)
Riešenie problémov	2,46 (0,80)	2,40 (0,86)
Vyhýbanie	1,72 (0,70)	1,85 (0,88)

HIERARCHIA ODDELENÍ

Pracoviská	Priemer	SD
Interné oddelenia	4,97	3,15
Geriatrické pracoviská	4,52	2,69
Chirurgické oddelenia	4,34	2,72
Pediatrické oddelenia	3,98	2,72
Oddelenia paliatívnej starostlivosti	2,85	3,38
Psychiatrické pracoviská	2,44	3,09
Gynekologicko-pôrodnické oddelenia	1,83	2,21
Ambulatné zariadenia	1,53	1,57

1 – najmenej stresujúce, 10 – najviac stresujúce

IMPLIKÁCIE PRE PRAX

- hodnotenie faktorov vplývajúcich na percepciu stresu, jeho zvládanie
 - zameranie sa na metódy reflektovanej praxe
 - zaskomponovanie do prípravy mentorov
-

PRÍKLADY REFLEXIE PROBLÉMOVÝCH SITUÁCIÍ - TÉMY

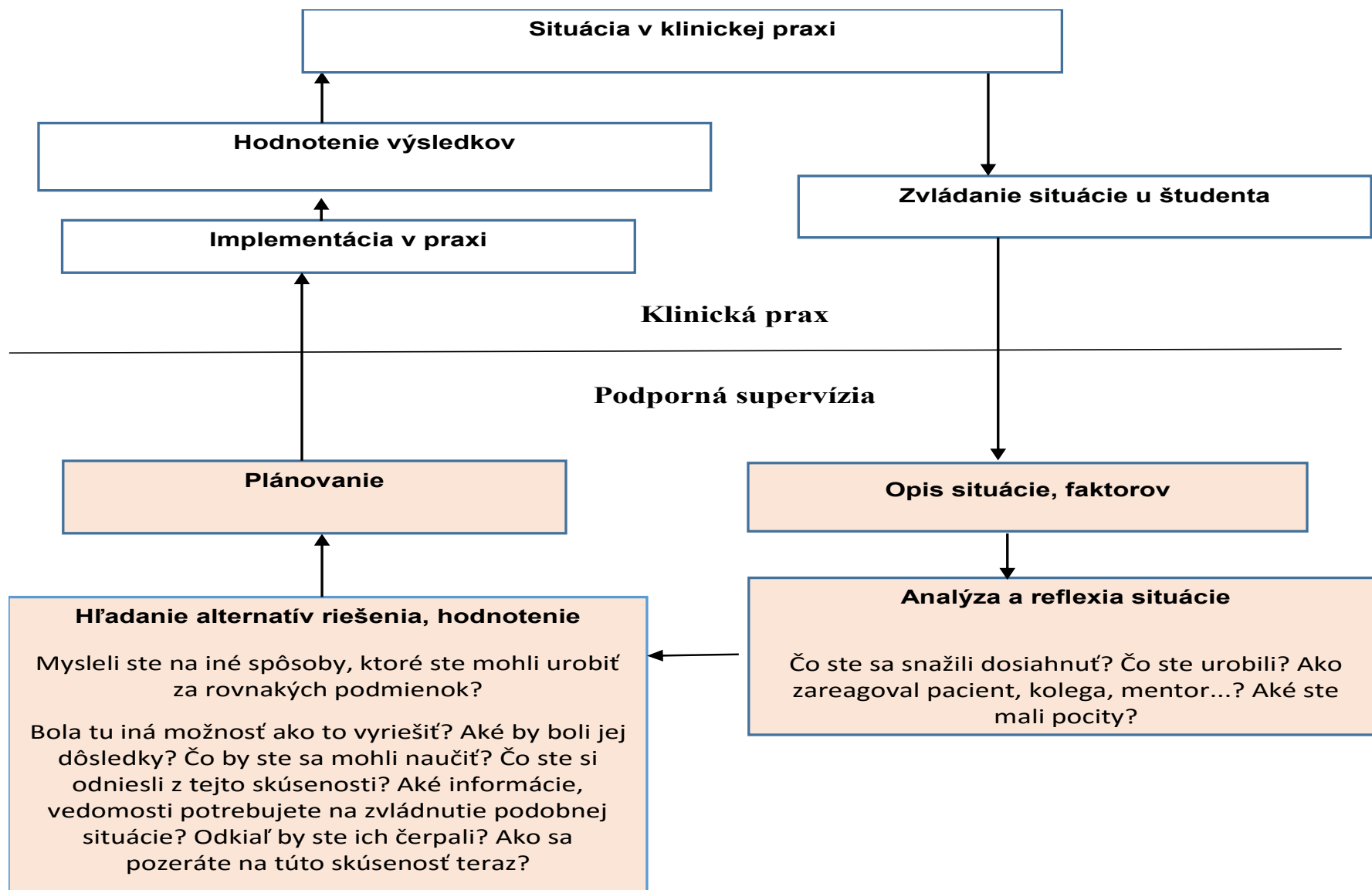
- Úzkosť z prvých výkonov, vyhýbavé správanie
 - Kritika zo strany personálu oddelenia
 - Spolupráca sestra – pedagóg – študent
 - Určenie si hraníc kompetencií študenta
 - Spolupráca na oddelení, spolupráca v skupine
-

REFLEKTÍVNA PRAX A SIMULATION BASED EDUCATION

- **Fokus** – partikulárne psychomotorické zručnosti, diagnostická správnosť, rozhodovanie, intenzívna medicína
- **Virtuálne prostredia a reflektovaná prax** – rozvoj kognitívnych, interpersonálnych, osobnostných kompetencií (kritické myslenie, komunikačné zručnosti, tímová spolupráca, klinické rozhodovanie, etické aspekty)

(Cant, Cooper, 2010; Cooper et al., 2012; Jansson et al., 2013; Brydges et al., 2015)

REFLEXIA SITUÁCIÍ V PODPORNEJ SUPERVÍZII

TYP ZÁZNAMU

SITUÁCIA

Opíšte situáciu, čo sa stalo, faktory, ktoré to ovplyvnili.

REFLEXIA

Čo ste sa snažili dosiahnuť?

Čo ste urobili?

Aký to malo efekt na pacienta, kolegov, pedagóga?

Aké ste mali pocity?

Ako sa cítil pacient? Ako reagoval pedagóg?

Aké faktory ovplyvnili Vaše rozhodnutie?

Aké vedomosti ovplyvnili Vaše rozhodnutie?

ALTERNATÍVNE ČINNOSTI

Mysleli ste na iné spôsoby, ktoré ste mohli urobiť za rovnakých podmienok?

Bola tu iná možnosť ako to vyriešiť?

Aké by boli jej dôsledky?

Čo by ste sa mohli naučiť?

1.

2.

3.

4.

SKÚSENOSTI - OLOMOUC

HODNOTENIE EFEKTÍVNOSTI KLINICKÉHO PROSTREDIA

**aspekty klinického prostredia
a organizácia klinickej výučby**

KLINICKÉ PROSTREDIE – TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Empirické/prehľadové štúdie, audits

Organizačná kultúra

Stratégie vzdelávania sestier

Systém supervízie

Saarikoski et al. (2008)

Pedagogická atmosféra

Supervízny vzťah

Manažment a vedenie na
pracovisku

Metódy starostlivosti

Vedenie na pracovisku, zdroje
a možnosti pracoviska

Ošetrovateľská starostlivosť
(„common spirit“)

Profesionalita učiteľa (klinická,
pedagogická expertíza)

Pedagogická podpora personálu

Rola učiteľa

Práca so študentmi

CIELE

Prezentácia štúdie

- hodnotenie faktorov klinického študentmi
- identifikácia vzťahu medzi metódami supervízie, frekvenciou stretnutí, zaradením mentora, dĺžkou praxe a hodnotením prostredia

Diskusia v rámci sympozia

- analýza faktorov klinického prostredia, aktivity zamerané na jeho zefektívnenie
-

FAKTORY KLINICKÉHO PROSTREDIA

- model klinickej supervízie – supervízor, vzťah, kontrakt, frekvencia (Lewin, 2007; Warne et al., 2010; Zanovitová et al., 2014)
 - adekvátne dĺžka klinickej praxe (Warne et al., 2010; Saarikoski et al., 2013)
 - kvalita starostlivosti, pedagogická atmosféra, „team spirit“ (Chan, 2002; Espeland, Indrehus, 2003)
-

SÚBOR A METODIKA

- 503 študentov druhých a tretích ročníkov študijného programu ošetrovateľstvo zo šiestich slovenských univerzít
 - **Zber dát** – apríl/september 2015;
návratnosť dotazníkov – 83,8 %
 - **Analýza dát** - SPSS 15, deskriptívna štatistika, viacfaktorová ANOVA, Pearsonov chí-kvadrátový test a korelačný koeficient ($\alpha \leq 0,05$)
-

METODIKA

- *Clinical Learning Environment, Supervision and Nurse Teacher evaluation scale – CLES+T (Saarikoski et al. 2008)*

Pracovisko

**pedagogická
atmosféra na oddelení**

**štýl vedenia vedúcej
sestry**

**metódy starostlivosti
na oddelení**

Supervízia

**supervízny
vzťah**

**metódy
supervízie**

Rola učiteľa

**učiteľ ako
člen tímu**

**prepojenie
teória/prax**

**spolupráca s
mentorom**

SKÚSENOSTI SO SUPERVÍZIOU

Metóda supervízie mentora	n	%
Nepridelený konkrétny osobný mentor študentovi	95	18,9
Pridelený mentor, nefunkčný supervízny vzťah	20	4,1
Neplánovaná zmena mentora	7	1,4
Zmena mentorov podľa zmien a pracoviska	130	26,4
Skupinová supervízia (1 mentor pre viac študentov súčasne)	155	31,5
Pridelený mentor, funkčný supervízny vzťah	78	15,9

SKÚSENOSTI SO SUPERVÍZIOU

- rozdiely vo frekvencii supervíznych stretnutí v závislosti od pozície mentora ($p = 0,001$),
- rozdiely v metódach supervízie a frekvencii stretnutí medzi univerzitami ($p < 0,001$),
- pozitívna skúsenosť s individuálnou supervíziou vo vzťahu k dostupnosti programu prípravy mentorov ($p < 0,001$).

ASPEKTY KLINICKÉHO PROSTREDIA

Komponenty klinického prostredia	Priemer	(±) SD	Cronbachov koeficient alfa
Pedagogická atmosféra na oddelení (prostredie pre učenia sa)	3.20	0,77	0,85
Štýl vedenia vedúcej sestry	3.52	0.89	0,80
Ošetrovateľská starostlivosť na oddelení	3.61	0.87	0,81
Vzťah medzi mentorom a študentom (supervízny vzťah)	2.93	1.34	0,97
Rola učiteľa ošetrovateľstva	3.27	0.86	0,90

FAKTORY PROSTREDIA

	Mean Square	F	p
PEDAGOGICKÁ ATMOSFÉRA			
Trvanie klinickej praxe (1-2 týždne/3-4 týždne / > týždne)	0.65	1.33	0.26
Pracovné zaradenie mentora (sestra, sestra so špecializáciou/vedúca, úseková sestra alebo ich zástupca)	0.19	0.40	0.67
Skúsenosť so supervíziou (neefektívna supervízia/skupinová supervízia/efektívny supervízny individuálny vzťah)	8.55	17.50	0.000
ŠTÝL VEDENIA			
Trvanie klinickej praxe	0.25	0.36	0.69
Pracovné zaradenie mentora	3.51	5.09	0.006
Skúsenosť so supervíziou	2.15	3.11	0.02
STAROSTLIVOSŤ NA ODDELENÍ			
Trvanie klinickej praxe	0.20	0.30	0.74
Pracovné zaradenie mentora	0.98	1.43	0.23
Skúsenosť so supervíziou	2.12	3.09	0.02

FAKTORY PROSTREDIA

SUPERVÍZNY VZŤAH	Mean Square	F	p
Trvanie klinickej praxe	1.04	0.96	0.38
Pracovné zaradenie mentora	4.65	4.29	0.01
Skúsenosť so supervíziou (neefektívna supervízia/skupinová supervízia/efektívny supervízny individuálny vzťah)	27.31	25.22	0.000
ROLA UČITEĽA			
Trvanie klinickej praxe	0.20	0.30	0.73
Pracovné zaradenie mentora	0.07	0.10	0.89
Skúsenosť so supervíziou	1.64	2.39	0.07

KORELAČNÁ ANALÝZA

	Trvanie praxe	Frekvencia supervíznych stretnutí
Pedagogická atmosféra na oddelení (prostredie pre učenia sa)	-0.006	0.19**
Štýl vedenia vedúcej sestry	-0.08	0.14**
Ošetrovateľská starostlivosť na oddelení	-0.13**	0.1*
Vzťah medzi mentorom a študentom (supervízny vzťah)	-0.02	0.38**
Rola učiteľa ošetrovateľstva	-0.06	0.008

DISKUSIA

Výsledky

- dominancia skupinovej supervízie
- prax na pracovisku (2 týždne)
- pozícia mentora (vedúca sestra), akreditované programy prípravy mentorov

↓ hodnotenie prostredia

Prehľady štúdií (EBP)

- individuálne supervízie
- určený len jeden mentor
- prax viac ako 7 týždňov na jednom pracovisku
- príprava mentorov

↑ hodnotenie prostredia
↑ klinických kompetencií

FAKTORY KLINICKÉHO PROSTREDIA

- model klinickej supervízie – supervízor, vzťah, kontrakt, frekvencia stretnutí?
 - adekvátne dĺžka klinickej praxe?
 - pracovná pozícia mentorov?
-

1.

2.

3.

4.

EVALUÁCIA KLINICKEJ VÝUČBY - MARTIN

